

nəcmü-hilal: ulduz və aypara
 əqvami-aləm: dünya millətləri
 həyatı-növin: yeni həyat
 Şərqi-ə'zəm: böyük Şərq, ulu Şərq
 xəndeyi-ümmid: ümid təbəssümü
 xütve: addım
 ənzari-əhli-xak: yerüzü əhlinin nəzərləri
 rəhgüzar: gedilən yol
 qibtəbəxşi-miləl: millətlərin qibtə etdiyi
 şayani-afərin: bəyənilməyə, afərin demə-
 yə layiq
 ə'dayi-namurad: muradına çatmayan düş-
 mən
 nəzmü-nizam: nizam-intizam, qayda-qa-
 nun
 parlaq əməllər: parlaq arzular
 müzəhhər: çiçəklənən; çiçəklərlə bəzənmiş
 şahrahi-bariqədar: bərq vuran geniş yol
 ülvi payə: uca mənəsb; uca məqam
 xütveyi-mətin: mətin addım, sarsılmaz
 addım
 rahi-kamal: kamillik yolu
 mütəntən cəlal: təntənəli böyüklük, əzə-
 mət, cah-cəlal
 kainati-rüf'ət: uralıq aləmi
 şəhbali-irtıqa: uralmaq qanadı
 ənvari-e'tila: yüksəliş nurları; tərəqqi
 nurları
 ənvari-intibah: intibah nurları
 əzhari-intibah: intibah çiçəkləri
 çəmən-arayı-mərifət: mərifət (elm və
 maarif, mədəniyyət) bağını bəzəyən
 iqbalü-məs'ədət: uğurlu tale və xoşbəxt-
 lik
 səh. 43. (iki sıra nöqtələr) qəzetdə
 var.

Ticarət haqqında

səh. 45. "...geniş məmulat...": qəzetdə
 "məmulat" yerinə "məlumat" getmişdir.
 "...məttəəssüf etiraf etmək məcburiy-
 yətindəyiz": qəzetdə "etiraf" yerinə səhvən
 "etiraz" getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 47. "Kubinski küçə": Bakıda, indiki
 Zivərbəy Əhmədbəyov küçəsi.
 səh. 49. "qəzetə vasitəsi ilə elan oluna-
 caqdır.": yazının altındakı imza yırtılıb,
 oxunmur.

Ermənistanda

səh. 50. "kvestor": Parlamentlərdə daxili
 idarə işlərinə baxan şəxs.
 səh. 51. "eser": Sosialist-inqilabçılar par-
 tiyasına mənsub şəxs.
 "Zoryan": Ermənistan Parlamentinin üz-
 vü David Zoryan nəzərdə tutulur; qəzetdə
 "Zobyan" getmişdir.
 "Səhiyyə naziri Torosyan": çox güman ki,
 Ermənistanın Sosial Təminat və Əmək naziri
 olmuş Saak Torosyan nəzərdə tutulur.

**"Azərbaycan" qəzetəsi kantoru
 tərəfindən**

səh. 52. "və kağız baha olduğundan...":
 Elanın son sətri yırtılmış, oxunmur. Bu nö-
 m-rədən etibarən qəzetin qiyməti 80 qəpikdən
 1 manata qalxmışdır; elanda böyük ehti-
 malla bundan danışılır.

Cümə, 4 aprel 1919-cu il, nömrə 150

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 3 rəcəbül-mürəccəb sənə 1337. 4 nisan 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Tele- fon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırını səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqı məş-
 hur ədib **Ələkbər bəy Rəfibəyovun** hə-
 min aprel ayının 3-ündə vəfat etdiyini
 kamali-hüzn və təhəssürlə [böyük bir hüzn
 və kədər] məlum edir.

T-89

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Məşhədi Zeynal bəy, Əli bəy, Abdulla
 bəy və Məşhədi Əzim bəy Rəfibəyovlar
 öz sevgili əmisi oğlu **Ələkbər bəy Rəfibə-
 yovun** həmin aprel ayının 3-ündə vəfat
 etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə öz
 qöv-m-əqrəbalarına və dost-aşnalarına
 məlum edirlər.

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Mədrəseyi-Diniyyə bununla məşhur
 ədib **Ələkbər bəy Rəfibəyovun** həmin
 aprel ayının 3-ündə vəfat etdiyini kamali-
 hüzn və təhəssürlə məlum edir.

T-90

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**
 Doktor Xudadad bəy Rəfibəyov öz sev-

gili atası **Ələkbər bəy Rəfibəyovun** hə-
 min aprel ayının 3-ündə vəfat etdiyini ka-
 mali-hüzn və təhəssürlə öz qöv-m-əqrəba-
 larına və dost-aşnalarına məlum edirlər.

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Gəncə Həmkarlar Cəmiyyəti Şurası
 bununla məşhur ədib **Ələkbər bəy Rəfi-
 bəyovun** həmin aprel ayının 3-ündə Gən-
 cədə vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəs-
 sürlə elan edir.

T-91

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Cavad bəy, Əyyub bəy, Qənbər bəy
 Rəfibəyovlar öz sevgili əmiləri **Ələkbər
 bəy Rəfibəyovun** həmin aprel ayının 3-
 ündə vəfat etdiyini kamali-hüzn və tə-
 həssürlə öz qöv-m-əqrəbalarına və dost-
 aşnalarına məlum edirlər.

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

İsmayıl, Hilal və Abbas Məhəmmə-
 dovlar öz sevgili əmiləri **Ələkbər bəy Rə-
 fibəyovun** həmin aprel ayının 3-ündə
 vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə

öz qövm-əqrəbalarına və dost-aşnalara məlum edirlər.

T-92

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Məşhədi bəy, Məşhədi Əsgər bəy Rəfibəyovlər özlərinin sevgili əmisi oğlu **Ələkbər bəy Rəfibəyovun** həmin aprel ayının 3-ündə vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə öz qövm-əqrəbalarına və dost-aşnalara məlum edirlər.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Gəncə Ticarət və Sənəət İttifaqı bu-nunla məşhur ədib **Ələkbər bəy Rəfibəyovun** həmin aprel ayının 3-ündə vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə mə-lum edir.

T-93

Mama Gövhər xanım

Hər gün naxışları qəbul edir saat 9-dan 12-yə qədər. Adres: Armyanski küçədə, 13 nömrəli evdə, 1-ci mərtəbə. (Bu yaxınlarda orada xüsusi təvəllüdxana [doğum evi] açılacaqdır.) Telefon nömrə: 58-39.

5779

Elan

Təxminən fevral ayının əvaxirində [axırlarında] mən evdə olmadığım halda Həsən bəy namına [adına], kəndimə məxsus tarımı bir gecəlik adıyla aparıblar və şimdiyədək qaytarılmayıb. Həmin tarı ehtiyacım olduğu üçün aparın və apardıran şəxsdən xahiş edirəm ki, məzkur [deyilən] tarı daha artıq ehtiyacı yoxdursa, iadə etsin [qaytarsın].

Zülfüqar bəy Hacıbəyli

T-82

Operetta

Hökumət Teatrosunda

Axsam tamaşası

Müdiriyyətin əzasından [üzvlərindən]

məşhur musiqişünas

və məruf [tanınmış] bəstəkar

Üzeyir Hacıbəylinin şərəfinə

cümə günü rəcəbül-mürəccəb

ayının 3-ndə 1337 sənəsi

(aprelin 4-ndə 1919-cu ildə)

şükəhli [təntənəli] bir surətdə

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

Üzeyir bəyin yazmış olduğu məşhur

“Arşın mal alan”

Tamaşa başlanmadan qabaq

Üzeyir bəyin təzə düzəltmiş olduğu

“Azərbaycan” milli marşı çalınacaqdır

və bə'də [sonra] dördüncü məclisdə

genə Üzeyir bəy tərəfindən yazılmış

olan 1) Azərbaycan; 2) Dağıstan rəqsləri

(oyunu) gözəl bir mənzərədə artistlər

tərəfindən oynanılacaqdır.

Biletlər indidən teatrın kassasında

satılmaqdadır.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 8-in

yarısında.

“Arşın mal alan”ın bu dəfə Üzeyir bəy

özü dirijorluğunu edəcəkdir.

BALIQ

Balıq Ticarət Cəmiyyəti “Bank” bu-nunla Bakı və dairəsi əhalisinə elan edir ki, cəmiyyət tərəfindən balıq satan dükana təzə Bank balığı satılmaqdan ötrü girvənkəsi aşağıdakı qiymət üzrə təqsim olunub [paylanıb]:

Sevryuqa [uzunburun] – 5 rublə, osyotr [nərə balığı] təzə – 5 rublə 25 qəpik, sazan

[çəki balığı] – 2 rublə, boçka ikrası [çəllək-də kürü] – 50 rublə, meşok ikrası [torbada kürü] – 55 rublə, bankada 1 girvənkəlik – 45 rublə, ikra zernisti [dənəvər kürü] – 40 rublə.

Aşağıdakı dükanlarda:

1) A. N. Saruxanov – Sisyanovski küçə, Lalayevin evində;

2) L. M. Qriqoryans – Telefonu küçə, Səfəraliyyətin pasajında;

3) Arsen Babayev – Sisyanovski küçə, Krasilnikovun evində;

4) S. Avakimov – Stanislavski və Bala-xanski küçələrin küncündə, nömrə 63;

5) Artyom Babayev – Sisyanovski küçə, Krasilnikovun evində;

6) S. K. Mnasakanov – Telefonu küçədə, Səfəraliyyətin pasajında;

7) D. İ. Arutyunov – Sisyanovski küçə, Lalayevin evində;

8) N. Hacıyev – Çelyayevski küçə, Aleksandro-Nevski pasajı;

9) Y. Y. Yeqiazarov – Kolyubakinski və Sisyanovski küçələrin küncündə;

10) Y. Kasparov – Telefonu küçə, Voskanovun evində, nömrə 3.

11) A. Kasparov – Naberejni balıqçı dükana, sklad [anbar] nömrə 2;

12) M. Hacıyev – Çelyayevski küçə, Aleksandro-Nevski pasajı.

Bundan əlavə, “Bank” cəmiyyəti skla-dında, Naberejni balıq satan dükana cərgəsində (sklad nömrə 5) dəxi satılacaqdır.

Sevryuqa və osyotr bir dənədən az, 2 dənədən artıq satılmayacaq.

5778

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan Hökumətinin Qərarı

30 mart 1919

Azərbaycan 100-lükləri

1) İndiyə qədər işlənməkdə olan pullardan başqa hökumət tərəfindən təsdiq edilmiş şəkildə yüz manatlıq Azərbaycan Hökuməti pulları buraxılsın.

2) Göstərilən pullar hökumət əmvalı [malları] ilə təmin edilir.

3) Maliyyə nazirinə həvalə olunsun ki, həm[in] pulların işlənməsi qanununu və buraxılması qaydalarını nəşr edib “Azərbaycan” qəzetəsinin qismə-rəsmi şöbəsinə həmin pulun 1919-cu il şəklini təsvirlə elan etsin.

Rəisi-vükəla Fətəli xan Xoyski

Maliyyə naziri vəzifəsini ifa edən:

Əliqə Həsənzadə

Azərbaycan Məclisi-Məbusan rəisi həzrətlərinin əmrnamələri

Əmrnamə nömrə 91

Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarə-sinin türk məzbətə mühərriri [protokol katibi] Süleyman Nuri İslam oğlu öz ərizə-sinə mütəbiq [uyğun olaraq], həmin mart ayının 31-dən etibarən məmuriyyətdən azad olunur.

Əmrnamə nömrə 92

Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarə-sinin təhriat [məktub] xidmətçisi Tey-murxan Abbas kəndi ərzihali üzrə mə-muriyyətdən kənar edilir mart ayının 31-dən etibarən.

Əmrnamə nömrə 93

Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarə-sinin müdir müavini Rza bəy Ağasıbəyov

kəndi ərzihali üzrə 1919 sənəsi aprel ayının 1-dən etibarən məmuriyyətdən azad olunur.

Əmrnamə nömrə 94

Süleyman Nəzif 1919 sənəsi aprel ayının 1-dən etibarən Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarəsinin türk məzbətə mühərriyyətinə müvəqqətdən təyin edilir.

Əmrnamə nömrə 95

Cəmaləddin Məhəmmədzadə 1919 sənəsi aprel ayının 1-dən etibarən Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarəsində kargüzar təyin edilir.

*İmza: Məclisi-Məbusan rəisi naminə
Həsən bəy Ağayev
Mətninə mütabiqdir, kargüzar: C.
Paşazadə*

Əmrnamə nömrə 83

Hökumət draçomanı (tərcümanı) Məhəmməd ağa Vəkilov 1919 sənəsi mart ayının 5-dən etibarən Azərbaycan Məclisi-Məbusanı İdarəsi müdirliyinə təyin edilir.

Əmrnamə nömrə 84

Hüseyn Mirzəcəmalov 1919 sənəsi mart ayının 9-dan etibarən Azərbaycan Məclisi-Məbusan İdarəsində Ləvayehiqanuniyyə [Qanun layihələri] şöbəsinin müdiri vəzifəliyinə təyin edilir.

*İmza: Məclisi-Məbusan rəisi naminə
rəis müavini: doktor Həsən bəy Ağayev
Əslinə mütabiqdir, kargüzar: C.
Paşazadə*

BAKI MÜSƏLMAN CAMAATINA

İşbu 1337 sənəsinin rəcəb 3-dən (həmin 1919 sənəsinin aprel 4-nə müsa-

dıfdir [təsadüf edir]) ibtida edilərək [başlanaraq], gələcək bütün cümə günlərində Təzəpir məscidi-şərifində cümə namazı qılınmağa Məşixəti-İslamiyyə [Şeyxülislamıq İdarəsi] qərar vermişdir və hər cümə günündə Məşixət İdarəsində mövcud üləma [ruhani alimlər] isbati-vücuda [iştirak] edəcəklərdir. Həman gün şərfi-şərif mövcibincə [şərfli şəriətə uyğun olaraq] müsəlman camaatının cümə namazına məxsus vaxtı-müəyyəndə (saat 12) məscidi-məzkura [adı çəkilən məscidə] toplanmasını tövsiyə edərək, İdarəyimişarünileyha [haqqında danışılan İdarə] tərəfindən qərarı-məzkur [deyilən qərar] elan edilir.

*Məşixət sədrleri: Mustafa
Əfəndizadə, Ağaalizadə*

CİDDİ HƏRƏKƏT LAZIMDIR

Paytaxtımızda qəzetələrin “Hadisat” sərlövhəli qisminə baxılırsa oğurluq, quldurluq, adam öldürmək və sair bu kimi cinayətlərin gündən-günə artdığını kamali-təəssüflə müşahidə etməkdəyik. Bu halı, şəhərin asayiş və əmanəti yədi-ixtiyarına həvalə edilmiş olan [ixtiyarına verilmiş; əlində olan] qubernator həzrətləri dəxi müşahidə etməkdədir ki, bu xüsusdakı əmrlərini qəzetəmizin dünənki nömrəsində oxuduq.

Qubernator həzrətlərinin bu cinayətləri qət [kəsmək] və tərək etdirmək xüsusunda vəd etmiş olduğu ciddi tədbirləri kamali-məmnuniyyətlə alqışlayırıq və bugündən sonra həman ciddi tədbirlərin ittixazı [tədbirlərin görülməsi] intizarında olacağıq. Özümüz də əminik ki, böylə

ciddi tədbirlər sayəsində paytaxtımız “cinayətlər yuvası” olmaq şərəfsizliyindən xilas edilib, əhalinin can və malı canilər təərrüzündən [hücumundan] məhfuz və məsun [qorunmuş və toxunulmaz] qalar. Buna da əminik ki, əgər bu ciddi tədbirlər pişəzvəqt [qabaqcadan] icra edilmiş və oğurluq, quldurluq və caniliyi özlərinə sənət ixtiyar etmiş olanların hərəkət və rəftarına vaxtli-vaxtında lazımı diqqət yetirilmiş olsaydı, cinayətlər bu dərəcəyə qədər artmaz, bir çox canlar tələf və bir çox mallar zayə olmazdı.

Əhalinin əmnü-asayışı [əmin-amanlıq və asayışı], can və mallarının canilərdən mühafizə və müdafiəsi haqqında qubernator tərəfindən hər nə tövr ciddi və şiddətli tədbirlər görülsə, hər bir kəsin ki, asayiş tərəfdarıdır, məmnuniyyət və məsərrətini mövcib olar [məmnuniyyət və sevincinə səbəb olar], bunun nəticəsində xalqın hökumətə qarşı etibar və etimadı artıb şikayətə yer qalmaz.

Paytaxtımızda bu qədər müşahidə edilməkdə olan cinayətlər əhalinin asayişini pozmaqdan əlavə, Azərbaycan paytaxtının şərafinə dəxi toxunur.

Doğrudur, Bakı şəhəri hələ Nikolay zamanından bəri cinayət hadisələri [hadisələri] ilə məşhurdur. Lakin əvvəla burası var ki, o zaman əksərən müsəlmanlardan baş verən bu günə [bu cür] cinayətlərin, adam öldürmələrin önünü almaq üçün rus hökumət adamları ciddi tədbirlər görməyib, “qoy müsəlman müsəlmanı öldürsün” - deyə məhəlgüzar olmayırdılar [məhəl qoymayırdılar]. Olurdularsa da rüşvətxorluq məqsədilə işlər görüb, ölən tərəfdən də, öldürən tərəfdən də pul almaqla işi yatırırdılar; və saniyə

[ikincisi], siyasi mücrimlər [cinayətkarlar] “şikarı” ilə daha artıq məşğul olan Nikolay məmurları, caniləri təqib və tənkil etməyə [cəzalandırmağa] vaxt bulamayırdılar.

Halbuki indi zaman o zaman deyildir, Bakı Azərbaycan Cümhuriyyətinin paytaxtıdır. Paytaxtımızın “canilər yuvası” olmasına heç vaxt müsaidə verilməməlidir ki, bununla bir tərəfdən əhalinin dinliyi və asayişini təmin edilsin, digər tərəfdən bu dinlik və asayiş bərpası ilə öz hökumətlik iqtidarımızı dost da görsün ki, sevincin, düşmən də görsün ki, töhmət dilini kəsməyə məcbur olsun. Ondan əlavə, “hər kəs hökumət olur-olsun, tək asayiş olsun” - deyən və rusca “abivatel” [meşşan; ancaq öz mənafeyini güdən adam] təsmiyə edilən [adlandırılan] əhali qismi dəxi Bakının Azərbaycan Hökuməti İdarəsi altında keçmiş hökumətlərə nisbətən əmnü-asayişlə keçindiyini qiyas [müqayisə] edib “abivatel”lik hissiyyatını döndərib də Azərbaycan Hökumətinin iqtidarını təqdir edən və bu hökumətə tərəfdar olan bir “qrajdanın” [vətəndaş] hissiyyatına təhvil etsin [çevirsin, döndərsin].

Ümidvar olmalıyıq ki, paytaxtımızın qubernatoru Rəşid bəy Axundzadə həzrətləri vəd etmiş olduğu ciddi tədbirləri kamali-gərmə ilə [böyük bir səylə] mövqeyi-icraya qoyub da qanun dairəsində bir növ ilə olur-olsun şəhərimizi böylə müəsəf [təəssüf ediləcək] cinayətlərdən təmizləməklə öz iqtidarını bizə göstərməklə, bizim də iqtidarımızı özgələyə bildirər. Müvəffəqiyyətlərini arzu edirik.

Hacıbəyli Üzeyir

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

18-ci iclas

Iclas saat 12.15 dəqiqədə açılır.

Sədr: Həsən bəy Ağayev.

Katib: Bayram Niyazi Kiçikxanov.

Sədr - Parlamenin iclası açılır. Yövmi müzakirata [gündəlik müzakirələrə] keçməmişdən qabaq sizlərə ərz edirəm ki, erməni fraksiyası tamamilən aşağıdadır, bir-iki dəqiqədən sonra gələcəklərini bildirmişlərdir. Böyləliklə, kворum olduğunu nəzərə alıb cəsarət edərək məclisi açıram. 40 nəfər üzv mövcuddur. Növbeyi-müzakirə [müzakirə gündəliyi] bu surətdədir:

1) Daxil olan kağızlar, o cümlədən Gürcüstanın cavab teleqrafı, bir də Torpaq komisiyonunun məktubu.

2) Abuzər Orucovun Hökumət mətbəəsi təsərrüfinə [istifadəsinə] keçmiş mətbəə əşyası xüsusunda layihəyi-qanuniyyə.

3) Daxiliyyə Nəzarətinin məmurları maaşını artırmaq və yeni məmurlar vəzifələri təşkil etmək xüsusunda layihəyi-qanuniyyə.

Bu cür tərtibə etiraz yoxsa, qəbul olunur. Varid [daxil] olmuş kağızlar cümləsindən birincisi Gürcüstan Məclisi-Müəssisənindən [Təsisçilər Məclisindən] təbrik teleqrafımıza cavabən alınmış bir teleqrafıdır. Məzmunu da böylədir:

"Gürcü Məclisi-Müəssisənini səmimi-qəlbədən Azərbaycan Parlamənina təşəkkür etməklə bərabər, kəndi tərəfindən onu təbrik edir. Bayrağında ümum millətlərin qardaşlığını çizmiş Gürcüstan de-

mokratiyasının [xalqının] qəti qələbəsini təmsil edən Məclisi-Müəssisən Qafqaziya millətlərinin sülh və səadətə yaşamasına nigəhban olacaq [keşiyində dayanacaq] de-mokratik bir cümhuriyyətin bünövrəsini möhkəm etməklə bərabər, əsrlərdən bəri yan-yan[a] yaşaya gəlmiş Azərbaycan türkləri ilə də sıxı bir rəbitədə bulunacağını ümidlə, Qafqaziya demokratiyası və cümhuriyyətlərinin öz daxili işlərində sərbəst olaraq xarici qüvvələrə qarşı dayanacaqlarına iman ilə çalışacaqdır.

Məclisi-Müəssisən sədri naminə baş müavini:

Aleksandr Lomtətidze.

Katib: Konstantin Caparidze."

(Soldan və mərkəzdən alqış)

Sonra hökumət tərəfindən Salyan kazarmasını təmir etmək üçün 573.690 manat istənilməsi xüsusunda layihədir ki, məzkur [deyilən] layihəni Divani-Rəyasət Bütçə və maliyyə komissiyasına verir. Bir də Parlamən əzalarından [üzvlərindən] Qardaşov Aslan bəy ay yarımliq məzuniyyət istəyir. Etiraz yoxsa, qəbul olunur. Sonra Torpaq komisiyonundan böylə bir məktub gəlmişdir. O komissiyaya bitərəflərdən üzv seçilməyibdir. Məktub böylədir:

"Parlamən rəisi həzrətlərinə!

Bununla, Torpaq heyəti zati-alilərinizə müraciətən məlum edir ki, bitərəflər fraksiyonundan torpaq komisiyonuna hə-nuz üzv seçilməmiş. Lihaza [buna görə], həman fraksiyondan fəvqəlzikr [yuxarıda adı çəkilən] komisyona üzv seçilməyi rica və təmənnə edərək, əfəndim.

Rəis: Ağamalov."

İş buradadır ki, şimdüyə qədər hər fraksiya namizədlərini komissiyaya ve-

rəndə Parlamənə ancaq filankəsi filan komissiyaya deyə məlum edərdi. Lakin qəbul etdiyimiz nakaza [nizamnaməyə] görə bu namizədlər gərək qapalı surətdə Parlamən tərəfindən seçilsin. Binaəniləy [ona görə], xahiş edədim bitərəflər bir neçə namizəd göstərsinlər ki, Parlamən onlardan hangisini lazım bilsə, intixab etsin [seçsin].

Keçən dəfə rica etmişdim Cəlil bəy Sultanov hangi fraksiyaya mənsub olduğunu bildirsin. İndiki məlumata görə o, bitərəflərə mənsubdur. Növbədəki məsələ Orucov mətbəəsinin haqqı olaraq 468.380 rublənin verilməsi barəsində qanun layihəsidir. Dakladçı [məruzəçi] Musa bəy Rəfiyevdir.

Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] (yerindən) - Dakladçı odur, ya mənəm?

Sədr - Dakladçı Məhəmməd Əmin Rəsulzadədir.

Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] - Əfəndilər! Bilirsiniz ki, Orucov mətbəəsi Qafqazda bir çox zəhmətlərdən sonra əmələ gəlmiş yeganə bir mətbəədir. Sahibləri məzkur [adı çəkilən] mətbəəni sənələrlə zəhmət çəkərək başa gətirmişlərdir. Qafqaziyada türk mətbuatına az-çox xidmət edən bir mətbəə varsa, o da bu mətbəə idi. Keçən Mart hadisəsindən sonra bolşeviklər hər şeyə hakim olduğunda şəhərin bir neçə mətbəələri ilə bərabər bu mətbəəni də talamışlar. Bir çox mətbəənin hürufatını [şriftlərini] o zaman qradonaçalstva, sonra bolşeviklər əlinə keçən və hal-hazırda Azərbaycan Hökumətinin əlində olan və Maarif Nəzarətinin təhti-idarəsindəki [təbəçiliyindəki] Hökumət mətbəəsinə tapşırılmışlardır. Hal-hazırda Maarif Nəzarətinin

verdiyi məlumata görə, Orucovun məkinəsi, hürufatı və qeyri mətbəə ləvazimi bu Hökumət mətbəəsindədir. Makinələrin adları birər-birər və başqa şeylər həmçinin göstərilmişdir. Mətbəə işində mütəxəssis olanlar da mətbəəçi (Berladir) – birinci şirkət mətbəəsi müdiri və bir hesabdar bu əmlakı qiymət etmişdir. Bu əmlakın qiyməti 468.380 manat olduğunu təqdir etmişlərdir [qiymətləndirmişlər]. Maarif Nəzarətinin təqdim etdiyi vəsiqəsində deyilir ki, Mart hadisəsindən qabaq bu mətbəəni Orucovlar iranilərə [iranlılara] satmaq istəmiş və o vaxt iranilər bu mətbəəyə yarım milyon rublə verirlərmiş. Şəxsən mən özüm də mətbəəçi və mətbəə işinə bələd olduğum üçün bu qiyməti münasib görürəm. Komisiyon da bu qiymətə razı olub, bu paraların verilməsini təklif edir. Əgər bu barədə fəzlə [artıq] izahat lazım olsa, sualları bəkləyirəm.

[Sultanməcid] Qənizadə - Bilmək istərdim, görən mətbəə sahibləri bu xüsusda razı olubdurlarmı, ya yox?

[Məhəmməd Əmin] Rəsulzadə - Bu xüsusda mətbəə sahiblərinin rızası olub-olmadığını qəti surətdə söyləyəmməm. Fəqət, aldığım məlumata görə, Maarif naziri ilə mətbəə sahibləri arasında razılıq olsa gərək. Hər halda qəti surətdə söyləyəmməm.

Sədr - Daha kim söz istəyir? Məruzə barəsində danışan olmadığı üçün məruzəni səsə qoyuram. Məruzə Maliyyə və bütçə komisiyonunda müzakirə olunub, eyni surətdə, təğyir-təbdilsiz [dəyişiklik və düzəliş olmadan] qəbul olunmuşdur. Komisiyonun bəratülqövlü [protokolu] budur: (Oxuyur)

“Bəratülqövl

18 mart 1919 sənəsində Məclisi-Məbusan Maliyyə və büdcə komisionunun iclasında Abuzər Orucov mətbəsinin hökumət ixtiyarına keçdiyi üçün 468.380 rublə verilməsi xüsusunda Maarif Nəzarətinin təqdim etdiyi qanun layihəsi müzakirə olunaraq qəbul olundu:

Maarif Nəzarətinin təqdim etdiyi qanun layihəsi qəbul olunaraq, mətbəəsi hökumət ixtiyarına keçdiyi üçün Abuzər Orucova 468.380 rublə buraxılsın.”

(Ruscaya tərcümə edir)

Hər kəs komisionun qərarını qəbul edirsə, əlini qaldırsın.

Lehinə 24, əleyhinə 1, səs verməyən 4. Sayın, neçə üzv mövcuddur? Lehinə 24, əleyhinə 1, səs verməyən [4]. Bu ey-lər 29. Sayın, 39. Görünür ki, səsə iştirak etməyən var.

Səslər - Bir də səsə qoyun!

Sədr - Hər kəs komisionun qərarını qəbul edirsə, əlini qaldırsın. Rica edirəm əlinizi sayıb qurtarana qədər saxlayasınız. Lehinə 24, əleyhinə 1, səs verməyən 4. Deməli, layihə əksəriyyətlə qəbul olunur.

Bitərəflərdən rica edirəm, namizəd göstərsinlər. İşlər təxirə düşür.

Mərkəzdən - Göstərdilər, [Cəlil bəy] Sultanov.

Sədr - Xeyr, göstərməyiblər. Əqəliyyət [azlıq] təşkil edənlər göstərmişlər. Yazılı vərəqə ilə göstərsinlər. Növbədəki məsələyə keçmədən burasını elan edirəm: təklif var ki, Novruz bayramı münasibətilə bir həftə tətilləndirilsin. Gələn iclas pəncşənbə [cümə axşamı] günü olsun. Etiraz yoxsa, qəbul olunur.

[Musa bəy] Rəfiyev - Tətil barəsində

deyərdim ki, bu həftə tətillə münasibətilə Parlamanda və komisionlarda iş olmayacaqdır. Əldə olan hazır layihələr Divani-Rəyasətə verilib, müzakirə olunur. Gələn iclas pəncşənbə gününə təyin edilsə, komisionlar işləmədiyi üçün əldə hazır bir layihə olmayacaqdır. Buna görə təklif edərdim ki, tətillə cümə gününə qədər olsun ki, komisionlar gələn növbəti iclas qədər işləyib material hazırlasınlar.

Sədr - Təklif var ki, tətillə gələn cümə gününə qədər olsun. Etiraz yoxsa, bu təklifi səsə qoyuram. Hər kəs bu təklifin tərəfdarıdırsa, əlini qaldırsın. *(Əllər qalxır)* Deməli, bu cümədən gələn cüməyə qədər tətilləndirilməsi əksəriyyətlə qəbul olunur. Növbədəki məsələ, Daxiliyyə Nəzarəti xidmətçilərinin məvəciqləri təzəyüdü [artırılması] və yeni vəzifələr təşkil. Məruzəçi Musa bəy Rəfiyevdir. Məruzəyə keçmədən rica edirəm namizədlərə səs verəsiniz. Bitərəflərdən Torpaq komisionuna Cəlil bəy Sultanov, əqəliyyət təşkil edən millətlərdən [Lorents] Kun namizəd göstərilir. Nizamnaməyə görə seçkilər örtülü olmalıdır.

Musa bəy Rəfiyev - Daxiliyyə Nəzarətindən bu gün təqdim olunan qanun layihəsini iki yerə bölmək olar. Birisi, ştatın dəyişməsinə görə – idarə dəyişilir, onların ştatı dəyişilmiş olur. Bir də qulluqçuların məvəciqləri az olduğuna görə, artırılması lazımdır.

Sədr - Natiq əfəndi, bir qədər sükut edin. Parla-man üzvü Malxazyan, müzakirə olunan məsələ barəsində danışmaq istəyir.

Malxazyan (erməni fraksiyonundan) - İş burasındadır ki, müzakirə edilən məsələ çox mühüm görülür. Fəqət üzvlərə

göndərilən cəlbnamədə [çağırış vərəqəsində] bu məsələ qeyd edilməmişdir. Bu məsələ barəsində ola bilər ki, ümumi surətdə bəhs edilsin və ona görə də bəhsə əvvəlcədən hazırlaşmaq lazımdır. Binaənileyh, təklif edirəm ki, məsələ təxirə salınsın.

Musa bəy - Bu smeta deyil, əvvəlcə söylədiyim kimi ştat təqdim olunur ki, smetaya düşsün. İkincisi də maaş artırmaqdır ki, bu da müvəqqətidir və lazımdır. Çünki xidmətçilər o məvəciqlə qulluq edə bilmirlər və ona görə də onlara gərək öylə məvəciqlər vermək ki, qulluq edə bilsinlər. Mən təvəqqe edirəm məsələ mühüm olduğu üçün bu gün müzakirə edilsin.

Sədr - Hər kəs məsələnin bu gün müzakirə edilməsinə tərəfdar isə əllərini qalxırsın. *(Əllər qalxır)* Lehinə 29. Kim əleyhinədir? – 7. Kim səs verməmiş? - 4.

Ağamalov (yerindən) - Mən söz demək istəyirəm.

Sədr - Rica edirəm oturunuz.

Ağamalov - Korum yoxdur.

Sədr - Rica edirəm oturunuz. Çünki, məclisdə 41 nəfər üzv hazırdır.

Rəfiyev (davam edir) - Bu Rusiya inqilabından bəri bir neçə para hökumət və idarə ki, mərkəzdə və kənarında təşkil olub, onların fikirləri əvvəlcə Daxiliyyə Nəzarətini dəyişmək olub. Bunu öncə Lvov hökuməti, sonra Zaqafqaziya hökuməti və axırda bolşeviklər dəyişiblər. Bu dəyişiklik ən çox Bakıda olub. Bakıda Daxiliyyə Nəzarəti üç təşkilatdan ibarət olub: birisi qubernator, ikincisi quberniya idarəsi, biri də qradonaçalstvo. Keçən il bolşeviklər bu üç idarəni ləğv edib əvəzində bir qubernski idarə təşkil etmişlər. Bu təşki-

lat əmələ gələndən sonra nə qədər artıq qulluqçular olubsa, hamısını buraxmışlar. İndi, necə ki, əvvəl söylədim, bu təşkilatlar qanuni olmadığına görə əsas quberniyada nə təşkilat olmalı və nə qədər qulluqçu lazımdır – Daxiliyyə Nəzarətindən bu təşkilatın siyahısı təqdim olub Parla-mana təsdiqini təklif edir. *(Oxuyur)*

Əvvəlcə qubernatorun və qradonaçalnikin bir müavini olardı. İndi qradonaçalnikin müavini əvəzinə, qubernatora kiçik müavin təyin edilir. Bu kiçik müavinə ümum polis işlərinin idarəsi mühəvəl ediləcəkdir [təşkilatdır]. Dəftərxanada qubernski idarənin üç müstəşarı [məsləhətçisi] olacaqdır, inşaiyyə – arxitekturu şöbənin rəisi, idarə katibi, iki müavin, iki xüsusi işlər məmuru, bir straja inspektoru [mühafizə müfəttişi], dörd kargüzar, üç müavin, bir arxivçi, bir rəqistrator [qeydiyyatçı], bir ekzekutor [təsərrüfat müdiri], bir çertyojçu, 7 makina ilə yazan, 20 kançelyariya [dəftərxana] məmur-ları, 11 storoj [gözetçi] ilə qasidlər.

Böyləliklə, qradonaçalnik və qubernator yanında olan dörd xüsusi işlər məmuru əvəzinə iki, səkkiz kargüzar yerinə dörd, altı kargüzar müavini yerinə üç, otuz dəftərxana xidmətçiləri əvəzinə iyirmi, on iki makina yazan yerinə yeddi, qubernator və qradonaçalstvoda olan ikişər ekzekutor-rəqistrator yerinə birər olacaqdır.

Baş polis idarəsində işlər getdikcə artdığı üçün ikinci qalabəyi [komendant] müavini mənəbi təşkil edilir. Əvvəlcə bu vəzifəni pristavlardan birisi ifa edirdi. Əlbəttə, bu da pristavin öz vəzifəsinə bir zərbə idi. Qaradovoyların da qədəri 225, süvari qaradovoyların qədəri 95-dək artı-

rılır. Bakı mahal naçalnik vəzifəsi ləğv edilir. Bu mahalın bütün torpağı Balaxanı, Sabunçu qalabəyliyinə mülhəq edilir [birləşdirilir]. Balaxanı-Sabunçu qalabəyisinin bir müavinini də olacaqdır. Balaxanıda qaradovoyların miqdarı 150-dən 200-dək olacaqdır. Bəzi qəzalarda mahal naçalnikinə ikinci müavin təyin ediləcəkdir. Məsələn, Quba və Göyçay mahallarında əvvəlcə bu mənəbə ehtiyac yox idi. Ona görə ki, mahal naçalniklərinin kiçik müavinliyi vəzifəsini straj ofiserləri [mühafizə zabitləri] ifa edirlərdi. Amma bu vəzifə də şimdiki ləğv edilmişdir. Cavad və Göyçay uyezdlərində iki uçastok təşkil edilir. Pristav uçastoklarında [sahələrində] pristav müavinləri təyin ediləcəkdir. Bir neçə şəhərlərdə, o cümlədən, Quba, Salyan, Lənkəranda bu vaxtadək [bir] pristav olurdu, indi layihəyə görə iki pristav olacaqdır. Bakı təhərri [axtarış] polisində nazirlərin [nəzarətçilərin] miqdarı 10-dan 15-dək artırılır. Agentlərin miqdarı isə 50-dən 30-dək əskilir. Şuşa qəzası Ağdam kəndində pristavlıq təşkil edilir.

Quberniya idarələrində olan inşaiyyə şöbələri qalır, hərçəndi qəbul edilən layihəyə görə, qara yolları Türük və Məabir Nəzarətinə [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyinə] keçirsə də, amma bununla bərabər Daxiliyyə Nəzarəti öhdəsində məktəblər və başqa tikililər vardır ki, bu inşaiyyə şöbələri onlara baxmalıdır.

Şöbənin heyəti böylədir: 1 işləyən [iş istehsalçısı], 1 texnik, 1 çertyojnik, 1 məkinaçı, 1 də qasid.

Bu vaxta qədər olan Zaqatala okruqunda quberniya təşkil edilmişdir. Orada 1 qubernator, 1 müavin, 1 məsləhətçi, 1

xüsusi işlər məmuru, 1 mühəndis, 2 kargüzar, 6 dəftərxana qulluqçusu, 6 uçastok pristavi, 6 müavinləri, 6 dəftərxana qulluqçuları, [6] storaj vardır. Qax uçastokunda bu vaxta qədər olan xristian starşinası yenə baqi qalır. Şəhərdə pristav, 2 okolodoçni [polis sahə rəisi], 15 qaradovoy, 2 qasid vardır. Şəriət məhkəməsi də bu heyətlə mövcuddur: məhkəmə sədri, 6 üzv, 1 kargüzar, 3 dəftərxana məmuru, 1 qasid.

Quberniyada 1 inspektor straj [mühafizə müfəttişi], 20 böyük strajnik [mühafizəçi], 150 xırda strajnik.

Maliyyə-büdcə komissiyası bu layihəyə baxmışdır. Bu layihə müzakirə edilərkən böylə bir rəy söylənmişdi ki, böylə bir balaca Azərbaycan məmləkətində qubernatorlar vəzifəsi artıqdır və üç quberniya təşkilatına da lüzum yoxdur. Yaxşı olardı ki, Daxiliyyə naziri bilavasitə qəzalarla münasibətdə olsun və bu qərar ilə xalqa yaxın olsun. Lakin bu məsələ xeyli mühümdür. Buna görə, komissiya bu məsələni bu halda müzakirə etməyib, fəqət bu məsələni hökumətə xəbər verdi.

Polis məmurlarının məvacibinin artması lazımdır. Bu saat məmurlara verilən məvacib xeyli azdır. Hərgah Maliyyə, Ədliyyə və Daxiliyyə Nəzarətində vəzifələri bir-birinə mütabiq [uyğun] xidmətçiləri götürərsək görürük ki, Daxiliyyə Nəzarətində olan xidmətçilər iki əvvəlincinə nəzərdə olanlardan az məvacib alırlar. Bununla belə, polis məmurları hal-hazırda böyük iş görürlər. Gəncədə olan Xidmətçilər İttifaqı bir adamın ən az xərcini 1253 manat hesab etmişdir. Hərgah, indiki alınan məvaciblərə diqqət edərsək,

görürük ki, indiki qiymətlər bərabərində xeyli azdır. Buna görə Daxiliyyə Nəzarəti öz xidmətçilərini 16 dərəcəyə təqsim etmişdir [bölmüşdür]. Bu xidmətçilərə bu qərar üzrə məvaciblər təklif edilir:

1) Qubernatorlara - (Başqa yerləyə nisbət[ən] Bakı bahalıq olduğundan, Bakı məvacibləri yuxarı hesab edilir) Bakı qubernatoruna ayda 3600 rublə, başqa yerdəkilərə ayda 3000 rublə.

2) Vitse-qubernatora Bakıda 2700 rublə, qeyri yerlərdə 2500 rublə.

3) Bakı qubernatorunun kiçik müavininə ayda 2500 rublə.

4) Bakı polismeystrinə Nəzarət 1800 rublə təklif etmişdi, lakin komissiya 2300 rublə təyin etmişdir.

5) Balaxanı polismeystrinə, Bakı polismeystrinin böyük müavininə və təhərri [axtarış] şöbəsi naçalnikinə Nəzarət 1600 rublə təklif etmişdir, komissiya isə 1800 rublə təyin etmişdir.

6) Bakıdakı xidmətçilər ayda 1690 rublə, başqa yerlərdə 1500 rublə.

7) Bakıdakı xidmətçilərə ayda 1500 rublə, başqa yerdəkilərə 1400 rublə.

8) Bakıdakı xidmətçilərə ayda 1400 rublə, başqa yerdəkilərə 1300 rublə.

9) Bakıdakı xidmətçilərə ayda 1300 rublə, başqa yerdəkilərə 1200 rublə.

10) Bakıdakı xidmətçilərə ayda 1200 rublə, başqa yerdəkilərə 1100 rublə.

11) Bakıdakı xidmətçilərə ayda 1100 rublə, başqa yerdəkilərə 1000 rublə.

12) Bakıdakı xidmətçilərə ayda 1000 rublə, başqa yerdəkilərə 900 rublə.

13) Bakıdakı xidmətçilərə ayda 900 rublə, başqa yerdəkilərə 800 rublə.

14) Bakıdakı xidmətçilərə ayda 800

rublə, başqa yerdəkilərə 700 rublə.

15) Bakıdakı xidmətçilərə ayda 700 rublə, başqa yerdəkilərə 600 rublə.

16) Bakıdakı xidmətçilərə ayda 550 rublə, başqa yerdəkilərə 500 rublə.

Nəzarətə buraxılan məbləğin on dörd-dən biri məvaciblərə sərf olunub, qalanı isə lazımi materiallara və qeyrilərə xərc olunur.

Gəncə quberniya idarəsi nəzdində kənd işlərinə baxan idarə ləğv edilir. Lakin orada mühüm sənədat [sənədlər] olduğundan işləri bitirməkdən ötrü bir Təsviyə [Ləğvetmə] komissiyası təşkil ediləcəkdir.

MƏFKUREYİ-ALİYYƏMİZ

Azərbaycan dövləti-növzadına

II

Dönsün behiştərə bu qiymətli lanəmiz, Şahbəzərvər olmalıdır aşıyanəmiz. Yüksəlmək istərik o səmayi-məaliyə, Son arizumuz işdə: kəmalatı-aliyə. Məfkurəmiz yolunda nə lazımsa etməli, Məqsudə doğru əzmi-xüruşanla getməli. Çıxsin dilərsə qarşımıza həp məzarımız, Qorxmaz məzardan bu dili-əzmkarımız. Guş eyləsin bu fikrimi əqvami-kainat, Amali-zülcəlalımız işdə gözəl həyat. Vicdani-millətə yazılıbdır bu ayəmiz, Ən şanlı, ən şərəfli həyat işdə qayəmiz. Məqsudə doğru qoşmalı bixovf, bilməli, Yıxmaq gərək təriqi tutan hər bir əngəli. Zail olarsa hail olanlar təriqdən, Eylər şitab məqsədə hər zadəyi-vətən!

3 fevral 1919, Bakı

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Paris – Vilsonun iştirakı ilə mart ayının 22-dək sülh əhdnaməsi [müqaviləsi] müzakirə ediləcəkdir. Böylə zənn edilir ki, aprelin 1-10-u arasında Sülh Konfransı qətiyyənlə təşkil edilib də, orada almanlar da iştirak edəcəklərdir. Konfransa idxal ediləcək müahidənamə [saziş] hərbi, bəhri [dənizlərə məxsus], mali və iqtisadi sülh şəraitindən [şərtlərindən] ibarət olacaqdır. Bu yaxın günlərdə Ali Şura, Hərbiyyə Komitəsinin hesabına baxacaqdır. Komitə təklif edir ki, düşmənlərdən 24 milyon ingilis lirəsi pul tələb edilsin. Bu məbləğin bir hissəsi bilatəlxir [dərhal] verilməlidir. Qalan hissəsi isə 25-dən 35 il müddətində verilməlidir. Fransız vəkiləri bu əqidədədirlər ki, düşmənlər bilatəlxir min milyon lirə verməlidirlər. Bunun bir hissəsi gəmi, bir hissəsi əcnəbilərin nəqdiyyəsi, bir hissəsi də qızıl verilməlidir. Bundan əlavə, Almaniya Müttəfiqlərə 80 milyon lirəlik meşə verməlidir.

Paris – Havas ajansı xəbər verir ki, Amerikada vəqə olan hadisələri bütün konfrans böyük diqqətlə təqib edir. Cəmiyyəti-Əqvam[ın] [Millətlər Cəmiyyətinin] müvəffəqiyyət və qeyri-müvəffəqiyyət[i] məsələsi Avropanın Amerika kimi onu qəbul etməyə hazır olmasından asılıdır.

Macarıstan əhvalı

Macarıstanın hər yerindən alınan xəbərlərdə asayiş və qanun hökmfərma olduğu [hökm sürdüyünü] göstərilir. İctimai Sənəət komissarı verdiyi binagüzarlığında [sərəncamında] fabrika və zavod sahib-

lərinə işlərin davam etməsini əmr edir. İşlərin təxirə düşməsi cinayət hesab olunacaq, müqəssirlər inqilab məhkəməsinə veriləcəkdir. Təzə Qırmızı ordu təşkil edilməsi qərara alınmışdır. Rusiyada olan Macarıstan hərbi əsirləri hər gün yüzlərcə Karpat dağlarını aşılıb, bolşevizm amalını nəşr edirlər [yayırlar].

Berlin-Moskva

Berlindən verilən teleqraflarda Almaniya Hökumətinin Moskva ilə ittifaqa girişməsi haqqında məlumatlar verilir. Almaniyanın sülh müahidənaməsini imza edəcəyi ümidi gün-gündən azalmaqdadır.

DAĞISTAN ƏHVALI

Könüllü ordunun Dağıstan Hökumətinə müharibə elan etməsi münasibəti ilə Dağıstan siyasi nümayəndəsi Kantemir Dağıstan Hökumətinin bu aşağıdakı notasını Müttəfiq komandanlığa və hamı hökumətlərə vermişdir:

“Vükəla Şurası rəisi Kotsev cənablarının sifarişinə görə, bu aşağıdakı əhvalatı sizə xəbər verib, öz hökumətinizə bildirməyinizi xahiş edirəm.

Könüllü ordunun qanunsuz bir surətdə Dağıstan Millətləri Hökumətinin bir hissəsini dinc əhali əleyhinə təcavüzkarana hərəkətlərlə bərabər zəbt etməsi, dağıstanlıların mallarının həcz [müsadirə] edilib və onlardan para alınması və onlardan öz hökumətləri əleyhinə hərəkətdə bulunmaları tələbi Könüllü ordu ilə bu işləri sülh və müsəlimətlə [asayişlə] bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] tədbirlərindən sonra Dağıstan Hökumətinin hamı

hökumətlər və Müttəfiq komandanlıq qarşısında öz protestosunu izhar [bildirməyə] və Denikin ordusu tərəfindən Dağıstan hökumətinin zəbt edilən nahiyələrinin tezliklə boşaldılmalarını tələb etməyə məcbur olmuşdur. Lakin, Könüllü ordu indiyə qədər bu tələbata əməl etməyib, Dağıstan millətləri ilə məskun zəbt etdiyi yerlərdə olan müəssisələri təcavüzkarana bir surətdə əlinə almağa iktifa [kifayət] etməyib, Dağıstan Hökumətinin aldığı məlumata görə, səbəbsiz olaraq martın 27-də səhər saat 7-də Qroznı nahiyəsində müdafiəsiz çeçen kəndləri Alxan-Yurt, Kuları və Ustar-Qardoy kəndləri üzərinə hücum keçmişdir. Bununla sizə xəbər verirəm ki, Dağıstan millətləri həyatı və hüququnun müdafiəsini öz müqəddəs vəsifəsi hesab edən Dağıstan Cümhuriyyəti buna inanmışdır ki, Könüllü ordu Şimali Qafqazda Dağıstan millətləri və onların hökumətləri münasibətində müharibə [savaşa] tərəf halını əxz etmişdir. Bu da Dağıstan Hökumətini öz növbəsində hücum edən Könüllü ordu əleyhinə müsəlləh [silahlı] müdafiə vəsaitinə [vasitələrinə] istinad etməyə məcbur edir.

Millətlər istiqlaliyyəti əsası ilə və Müttəfiqlər namından [adından] Rəisi-cümhur Vilsonun elanı ilə vücudə gələn və 1918 sənəsi noyabrın 27-də Müttəfiqlər komandanı general Tomsondan etiraf edilməsi [tanınması] haqqında məktub alan Dağıstan hökuməti müharibə məsuliyətini və bədbəxtliyini Şimali Qafqazıya və Dağıstan millətlərinin həyatına və hüququna təcavüz edənlər öhdəsinə buraxıb, axırıncı imkanına qədər Dağıstan Cümhuriyyətinin azadlığını və istiqla-

liyyətini müdafiə və mühafizə edəcəkdir. Azərbaycan Hökuməti nəzdində olan Dağıstan siyasi nümayəndəsi. Ə. Kantemir”

Dağıstanlılar ilə Könüllü ordu müharibəsi

Könüllü ordu hücumunun təfsilatı böylədir: Qroznı rayonundan gələn bir şəxsin rəvayətinə görə, şənbə günü martın 29-da Şali kəndində həyəcan başlanıb xəbər verilmişdir ki, Könüllü ordu dəstələri Çeçen-aulu mühasirə edib, Arqun çayında Çeçen-auldan iki verst məsafədə körpü yanında top düzməkdədirlər. Zahirən bu iki[nci] hücum imiş. Çünki, birinci hücum martın 26-da Dağıstan əsgərləri tərəfindən dəf edilmişdi.

Berdik kəndində yeddinci gündür ki, top müharibəsi davam edir. Düşmən Berdikdən birbaşa Qroznıya qədər geri atılmışdır. Alxan-Yurtta şiddətli top müharibəsi olmuşdur. Süngü müharibəsinə münəcər olan [çevrilən] vuruşmada dördüncüdə çeçenlər qalib gəlmişlərdir. Könüllülər bir neçə pulemyot və 500 nəfər ölü buraxmışlardır. Düşmən hər yerdə Dağıstan əsgərləri tərəfindən Qroznı şəhərinə və Sunjen xəttinə qədər geri püskürdülmüşdür. Qroznı şəhəri ətrafında dəhşətli müharibələr davam edir. Qroznı şəhəri tikanlı məftillərlə mühasirə edilmişdir. Denikin əsgərləri bu məftillərə elektrik qüvvəsi buraxmışdır. Min nəfərdən ziyadə Denikin ordusu səflərində [sıralarında] Kuban oblastından gələn çarkəzlər və kabardinlər Dağıstan Hökuməti tərəfinə keçmişlərdir.

Teymurxanşurada vətənpərəstlik ruhunda nümayişlər və mitinqlər vəqə ol-

maqdadır. Bu mitinqlər və nümayişlərdə natiqlərin hamısı müttəhiqləşmə [yekdilliklə] əksinqilabçıların Dağıstandan çıxarılmalarını söyləyirlər.

İRAN İŞLƏRİ

Cəngəllilər və ingilislər

Bugünlərdə Rəştdən Bakıya varid olan [gələnlər] müsafirlərin dediyinə görə, guya İran Hökuməti tərəfindən edilən təklifə görə, İngiltərə Hökuməti cəngəldəki Kiçik xan dəstəsini tərkisilahlı etmək istəmiş və bundan ötrü ona ultimatum vermişsə də, Kiçik xan qəbul etməmişdir. Buna görə də hər iki tərəfin qoşunları arasında müharibə başlanmışdır. Bu xəbərlər şayiə qəbilindən olaraq, hələ təsdiq edilməmişdir.

Xəsarət

Xariciyyə Nəzarətində alınan siyahıya görə, Həşturud şəhəri əhalisi müharibə əsnasında rus və Osmanlı qoşunlarından bu miqdarda xəsarətə uğramışlardır:

Ruslardan 100.021 tükən, insan tələfatı 21 nəfər, müsri [yoluxucu] xəstəlikdən 3.392 nəfər.

Osmanlılardan 583.500 tükən, insan tələfatı 27 nəfər, müsri xəstəlikdən 2.430 nəfər.

Yenə Cəfərqulu

Kaşandan teleqrafla Tehrana xəbər verirlər ki, məşhur quldur Cəfərqulu yenedən ətrafda zühur edərək böyük hərəkətdə bulunmaqdadır. Neçə vaxt bundan əqdəm [qabaq] Əmir Əkrəmin qoşunları

ilə onun atlılarının arasında toqquşma vəqə olmuş və bir qədər atışmadan sonra Maşallah xanın atlıları yetişib Cəfərqulunu mühasirəyə almışlarsa da, dəstgir etmək [əsir tutmaq] mümkün olmamışdır. Cəfərqulu yenə gizlənməmişdir.

Əsliyə cəm edilməsi

Hərbiyyə nazirinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, yeni hərbi təşkilat əmələ gəldiyindən, bəzi şəxslərdə olan hökumət əsliyələri [silahları] yenedən cəm edilməyə başlanmışdır. Hərbiyyə Nəzarətinin siyahısına nəzərən, axır illərin ərzində müxtəlif şəxslərdə 380.000 dənəyə qədər yeni sistem tüfənglər saxlanmaqda imiş.

Hacı Mirzə Həsən ağa Höccətülislam

Təbrizdən alınan məlumata görə, məşhur irticapərəst mollalardan olub, axır illər İran tarixi-məşrutiyətində ən mühüm rollar oynamış olan Hacı Mirzə Həsən ağa Höccətülislam bugünlərdə Təbrizdə vəfat etmişdir.

Hərbiyyə Nəzarəti büdcəsi

Hərbiyyə nazirinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, bugünlərdə məzkur [deyilən] Nəzarətinin büdcəsini hazırlamağa şüru olunmuşdur [başlanmışdır]. Büdcə tezliklə hazırlanıb Heyəti-Vükəlaya [Nazirlər Kabinetinə] təqdim edilməlidir.

Qurdlar

Qürvə şəhəri ətrafında külli miqdarda qurdlar peyda olub, əhaliyə artıq dərəcədə əziyyət və azar verirlər. Qurdlar gündüz şəhərə və kəndlərə hücum edərək hər gün bir neçə nəfər adamı boğub

öldürürlər və aparırlar. Onlar bugünlərdə bir nəfər arvad ilə bir uşağı aparıb çöldə yemişlərdir.

KRİMİN SON GÜNLƏRİ

Oradan gələnlərlə mülaqatımız [müsaibəmiz]

Torpağının, bağ və bağçasının bərəkəti, iqliminin, abu-havasının lətafəti ilə hər kəsi imrəndirən o gözəl Krımımız son zamanlar ağır, pək ağır günlər keçirməkdədir. Almanların Krımdan çəkilməkləri eycə anlaşıldıqdan sonra, daxildə ötdən bəri müxtəlif partiyalar tərəfindən hücum edilən gələnlər Süleyman Paşa Sulkeviç Kabinəsi mövqeyi-iqtidarda qalamayacaq bir hala gəlmişdi. Bunun üçün məzkur [deyilən] Kabinə istefasını Krımdakı alman generalı Koşa təqdimlə işdən çəkilməmişdi. Bu əsnada zemstvo [yerli öünüdarə qurumu] və şəhər idarələri nümayəndələrinin bilictimə [yığışaraq] çıxardıqları rezolyutisyalıqlarla [qəraradlarla] yeni Kabinə təşkilatı kadetlərə həvalə edilmişdi. Sosial-revolusionerlə sosial-demokratların kadetlərə qarşı güzəşt etmələrinə səbəb, o zamana qədər keçən vüquatin [hadisələrin] partiyalar üzərində buraxdığı əks-təsirlər Kabinə başında bir müsəlman kişinin bulunması idi. İştə o vaxtki inqilab həp bu əhvali-ruhiyyə təsiri ilə icra edilmişdi.

Kadet firqəsi müntəziblərindən [Kadet partiyasına mənsub olanlardan] olan Solomon Krım* nam [adlı] kimsə yeni bir Kabinə təşkilatına təşəbbüs etdiyi zaman

müxtəlif partiyalarla bərabər, müsəlmanları da dəvət etmişdi. Lakin, müsəlmanlar öz diləklərini yerinə gətirmədiyi üçün Kabinəyə iştirak etmədi və bitərəf bir vəziyyətdə qaldı. Fəqət Kabinənin milli əsas toxunduğunu, milli əməl [məqsəd] önünə sədd çəkdiyini sezən, görən müsəlman Parlamento bürosu sükut etmədi. Gərək mətbuatla və gərəksə Müttəfiqlər nəzdinə ezam etdiyi deleqatlarla haqlı protestolarını izhar etdi [bildirdi]. Əzcümlə [o cümlədən], yeni Kabinənin Xariciyyə naziri Vinaver* Müttəfiqlər nümayəndələrinə qarşı “Yedinaya Rossiya” lehinə nitq etdiyi əsnada, bütün Krım millətləri[nin] o arzuda olduğunu zikr etməsi protesto edilməyəcək bir hal deyildi. Netəkim də edildi. Daha buna bənzər bir çox hadisələr oldu keçdi.

Bu Kabinə təşəkkül etmək üzrə ikən Dondan Denikinın Könüllü ordusu əfradı [əsgərləri] Krımda görünməyə başlamışdı. Anlaşırdı ki, almanların tərk edəcəkləri bu mövqeyi onlar işğal etmək istəyirdi. Kadetlər mövqeyi-iqtidara gəldikləri zaman Könüllü ordunun bu arzusunu isaf edəcəklərinə [yerinə gətirəcəklərinə] heç şübhə edilməzdi. Çünki, ikisinin yolu da bir idi. Çox keçmədi, bu həqiqət bütün mənası ilə təzahür etdi. Könüllü ordu Dondan, Novorossiyskdən azar-azar Krıma keçib yerləşdikdən, qüvvət bulduqdan sonra Krımda “hakimi-mütləq” kəsildi. Nə Kabinənin səsi eşidilir, nə də xalqın rəyi soru[şu]lurdu. Daxildə, xaricdə müxtəlif qüvvətlərlə mübarizə etmək üçün qüvvət toplamağı gözüne aldırən Könüllü ordu əvvəlcə çizdiyi planını şu yolda

* Qaraim, müsəvi.

* Yəhudi, müsəvi.

mövqeyi-tətbiqə qoymağa yeltəndi [təşəbbüs etdi]:

Əvvəla, müsəlman əhaliyə müraciət etdi. Kəndlərdən, şəhərlərdən nümayəndə dəvət etdi. Nümayəndələr pək az gəldisə də, nəticə bəklənilmədi kimi çıxmadı. Nümayəndələr: "Bizim burada bu mühüm məsələ haqqında söz söyləməyə heç bir haqq və səlahiyyətimiz yoxdur; bu haqq və səlahiyyət tam demokratik bir üsul ilə intixab edilən [seçilən] Parlamentumuzundur; binaənileyh [ona görə], bu məsələni onunla birlikdə həll edə bilərsiniz" dedilər, kəsdilər.

Könüllü ordu Parlamentodan mətluba müvafiq [arzu edilən] bir şey çıxmayacağına yəqinən bildiyi üçün məcburi mobilizasiyaya [səfərbərliyə] qərar verdi. Rəsmən elanını da nəşr etdi. İlk gün mərkəzə yalnız on kişi gəlmişdi ki, bu da xalqın bu bəbdəki [xüsusdəki] psixologiyasını pək açıq bir surətdə meydana qoymuşdu. Lakin Könüllü ordu bu müvəffəqiyyətsizliyə baxmayaraq, planını icradan geri durmayırdı. Ən birinci məqsədi də bolşevizm fikri yerləşməmiş və biləks [əksinə] bolşeviklərə qarşı fədayi-can etmiş, öc [intiqam] almış müsəlmanlarla əl-ələ verib əməl [ideal] yolunda müvəffəqiyyətli addımlar ata biləcəklərini düşünürdülər. Bu fikirlərində isabət etdiklərinə də qənaət gətirirdilər. Fəqət, heyhat! Şimdiyə qədər duyğularla köçən-gedən millətlərə də zaman artıq öz milli mənfəətini tanıtdığını, öz milli əməlini doğurduğunu bir əmri-vaqe [fakt] halında görünən Könüllü ordu, nədəndir bilməyiz, yenə inanmayırdı və bu xüsusdəki müvəffəqiyyətsizliyinin səbəbini Parlamento əzalarında [üzvlərində] arayırdı.

Biz Krimdən ayrıldığımız zaman Könüllü ordu ilə Parlamento bürosunun arası gərginləşdiyi duyulurdu. Krimdən bizdən iki həftə sonra çıxan və buraya iki-üç gün əvvəl gələn möhtərəm vətəndaşlarımızla mülaqatımızda onlardan şu xəbərləri aldıq:

Solomon Kırım kabinəsi [ilə] birlikdə hərəkət edən Könüllü ordu müsəlman Parlamentosu əsasında Seyidcəlil əfəndi Xəttatovla doktor Xəlil əfəndi Çapçakçı, Bəkir Sidqi əfəndinin iqamətgahlarına və milli müəssisələrə apansızın gedərək təhərris [axtarış] etmişlər. Təhərrisə o qədər əhəmiyyət vermişlər ki, Seyidcəlil əfəndinin Baxçasarayda beş sənə əvvəl oturduğu evinə belə getmişlər, axtarmışlar. Bu təhərridən, bu axtarışdan təbii bir şey çıxmamış, çıxmaz da. Ancaq məzkur [deyilən] kimsələr haqqında təqibə-qanuniyyətə təvəssül edilmiş [qanuni təqibə müraciət edilmiş], guya mobilizasiya [səfərbərlik] elan edildiyi zaman bu əfəndlər mobilizasiyanın əleyhində propaqanda yapmışlarmış. Bunun üçün də dövlət xainləri sayılırlar imiş.

Şurası daha ziyadə şayani-təəccüb [təəccüblü] ki, təhərridən Simferopol okrujnoy sudunun [dairə məhkəməsinin] prokuroru Kriçinski xəbərdar edilmədiyi kimi, işdən əl çəkdirilməyə qədər də varılmış. Çünki, Kriçinski cənabları Litva müsəlmanlarından və müqtədir millətpərvər gənclərindən biridir. Onun böylə mühüm bir mövqeyi işğal edışı gözə tikan kimi batır və təqib edilən planlar qolaylıqla meydana çıxmıyarmış. Bu təhərrilər bir başqa xarakteri də ehtiva edirmiş. Şəhər və zemstvo idarələri intixablarında [seçkilərində] əhəmiyyətli təşkilat-

la hərəkət edən və ümidin xaricində müvəffəqiyyətlər görünən islam gəncləri[nin] ümumi Məclisi-Məbusan intixablarında da eyni müvəffəqiyyəti görəcəklərinə şübhələri olmayan Kabinə və Könüllü ordunun tutduğu politika, iləri gələn gəncləri bu kimi uydurma şeylərlə ittiham edərək onların önlərinə bununla sədd çəkmək imiş.

Bu xəbərin və bu siyasətin böylə olmadığına inanırız. Çünki məşru [qanuni] bir surətdə haqq qazananmayanların yolu naməşru [qeyri-qanuni] yoldur. Fəqət bu yolda əldə edilən haqqqların, hakimiyətlərin ömrü pək qısamdır. Çox keçmədən zaman bunu bizə göstərər.

Ə[dham] Feyzi

ƏLƏKBƏR BƏY RƏFİBƏYOV

Aprelin 3-də Gəncədə ağır bir xəstəlikdən sonra Azərbaycan fəallarından olan məşhur Ələkbər bəy Rəfibəyov vəfat etmişdir. Mərhum hənz cavan sinnində [yaşında] olarkən həyata açıq bir ağıl və idrak ilə baxmış və bundan naşi [ötrü] bütün əqrəbası və dostlarının xüsusi diqqət və etinasını kəndisinə cəlb etmişdir.

Gəncə ibtidai şəhər məktəbini bitirdikdən sonra Ələkbər bəy rusca və türkcə lazımı dərəcədə savadlı olaraq böyük həvəs və şövqlə məlumatını daha da artırmağa qəsd etmiş və ciddi surətdə olaraq ictimai elmlərə maraq hiss etmişdir. Buna görə də hər bir yığıncağa getmiş və bu isə onun məlumatını və fəaliyyətini bir daha artırmışdır. Böylə bir fəaliyyət və məlumatı sayəsində Gəncə həyatı-ic-

timaiyyəsi cərəyanına [ictimai həyatının axışına] doğru bir yol salmağa müvəffəq olmuşdur.

Bir neçə vaxt hökumət işlərində məsuliyətli vəzifələr ifa edərək Gəncə vilayətini lazımi surətdə öyrənmiş və bununla sonrakı fəaliyyətini böyük bir müvəffəqiyyətlə icra etmişdir. Buna görə də vilayətin hər tərəfindən gələnlər Ələkbər bəyə müraciət edir və onun məharətindən istifadə edirdilər. O heç kəsi özündən kənar və heç kəsin müraciət və ilti-masını rədd etməmişdir.

Belə bir zamanda Ələkbər bəy hökumət xidmətini buraxıb və tamamilə camaat işlərinə məşğul olmuşdur. O, kəndi məlumatı və fəaliyyəti sayəsində şəhər işlərində böyük məharət göstərmiş və bununla həman dairənin etinasını kəndisinə cəlb etmişdir.

Ələkbər bəy dəyanətli bir millətpərvər və həqiqi bi millət xadimi və təəs-sübkeş olduğu üçün bütün həyatını ictimai və milli işlərə münhəsir [həsr] etmiş və axır ömrünə qədər bu yolda çalışmışdır. Bundan başqa onun şəxsi məşğuliyəti yox idi. O fəqət camaat və millət işləri ilə yaşar, kəndi həyatını və onun məddi cəhətdən təminatını bilmərrə [tamamilə] xatirdən çıxardı. Millətin bütün şad və qəmli günlərində, Gəncə şəhəri və Gəncə quberniyasının bütün milli, ictimai işlərində Ələkbər bəyi görmək olardı. O, özünün səmimi və doğruluğu ilə camaatın böyük bir kütləsinin və ələlxüsus ziyalı dairələrin hüsn-rəğbətini qazanmışdı.

1905-1906-cı illərdə vüqu bulmuş [baş vermiş] qəmli hadisələrdə Ələkbər bəy Rəfibəyov erməni-müsəlman toq-quşmasının önünü almaq işlərində son

dərəcə müvəffəqiyyət və məharətli bir surətdə çalışmış və millətinin bütün şərafət və heysiyyətini təmin etməklə bərabər, kəndi arxasında aparmış və hadisə vüqusuna imkan verməmişdir.

İnqilabın əvvəl günlərində şəhərdə hökumət olmadığı halda, Ələkbər bəy dəfəatla [dəfələrlə] şəhəri yəğmə və taldan xilas etmişdir.

Demək olar ki, Ələkbər bəy kəndi öhdəsinə düşmüş olan milli vəzifəsini bəhəqq [layiqli surətdə] ifa etmiş və buna görə mərhum, Azərbaycan fəallarından birinci xoşbəxt olmuşdur. O, vətəni yeni və işıqlı həyat ibtidasında [başlanğıcında] buraxıb getmişdir.

Vətən, millət və ələlxüsus Gəncə camaatı ondan son dərəcə razı olub və daima kəndisini rəhmətlə yad edəcəkdir.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Hərbiyyə nazirinin Bakıya vürudu [gəlişi]

Hərbiyyə naziri Səməd bəy Mehmandarov həzrətləri Gəncədən Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir].

Azərbaycan qoşunlarının Bakıya gəlməsi

Aldığımız məlumata görə, ən yaxın zamanda təntənəli surətdə Azərbaycan ordusu qitəati [hissələri] Bakıya varid olacaqdır.

Qışlaların təmiri

Bakıya Azərbaycan qoşunu gələcəyi ehtimalı ilə İcərişəhərdəki qışlalar [kəzərlər] təcili surətdə təmir edilməkdədir.

Mühazirələr

- Yarın, cümə günü, aprelin 4-də, saat 4 tamamda Bakı Şəhər Dumasının salonunda Kırım Parlamanı nümayəndəsi Ədhəm Feyzi: 1) Əski istibdad idarəsinin inqilaba qədər müsəlmanlar haqqında tutduğu siyasət; 2) İnqilabdan bu ana qədər keçən dövr məsələləri barəsində mühazirə oxuyacaqdır.

- “Müsavat”ın Təbliğat-Təşkilat şöbəsi, Balaxanı mədənlər mərkəzi “Müsavat” idarəsi mədənlər dairələrində çalışan müsəlman işçi qardaşlara elan edir ki, şənbə günü aprel ayının 5-də saat 1-də işçilər növbəti iclası əvəzində idarə tərəfindən Balaxanı krujokunda mühazirə məclisi tərtib ediləcəkdir. Məclisdə Kırım Parlamanı nümayəndəsi Ədhəm Feyzi və Abbasqulu Kazımzadə mühazirə oxuyacaqdır. Fəhlə həyatına dair mühüm məsələlər də şu məclisdə müzakirə ediləcəkdir. Göstərilən vaxtda işçi yoldaşların hazır olmaları rica olunur.

“Müsavat”ın Təbliğat və Təşkilat şöbəsi

Cümə günü aprelin 4-ü Binəqədidə “Narodni dom” [Xalq evi] binasında “Müsavat” firqəsinin Binəqədi şöbəsi tərəfindən mühazirə oxunacaqdır. Mühazirəçi Piri əfəndi Mürsəlzadə əhvali-hazirəyə dair bəyanatda bulunacaqdır.

Xuluq kəndi camaatının ricası

Quba uyezdi Qusar mahalının Xuluq kəndi camaatı vəkili Hacı Cavad Vəlibəy-zadə Maarif nazirinə müraciətən rica etmişdir ki, məzkur [adı çəkilən] kənddəki məktəbin təmiri üçün müavinəti-nəqdiyyədə [nağd pul yardımında] bulunsun.

Məzkur kənddə olan məktəbin bəzi məxaricini və o cümlədən 30 min manatı camaat öz öhdəsinə götürür. Qalan məbləğin isə Maarif Nəzarəti tərəfindən təxsis edilməsini [ayrılmasını] camaat rica edir.

AZƏRBAYCANDA

Şəkidən

Həmin mart ayının 28-də Şəki ünəs edadisi mütəəllimləri [qız sağirdləri] qadın və qızlara məxsus olmaq üzrə Abdulla Şaiq əfəndinin “Gözəl Bahar” adlı əsərini oynadılar. Qadınlar kiçik qızlarını yanlarına salaraq fəvqəladə bir sürur və nəşat [sevinc və şadlıq] ilə axışib gəlməyə başladılar.

Vəqti-müəyyəndə [təyin olunmuş vaxtda] oyun başlandı. Qızlarımızın hər birisi öz vəzifələrini öylə bir məharətlə icra və ifa etdilər ki, insan bu məharətə heyran olurdu.

Bunların böylə məharətli oyunlarını gördükdə, “Təəssüf ki, bu vaxta qədər cəhalət və qəflət üzündən nə qədər mücəssəm zəkalarımız puç olub getmişdir ki, bunlar əgər əvvəldən təlim və tərbiyyəyə qoyulsaydılar, millətimiz üçün nə qədər milli, ictimai faydalar təmin olunardı”, sözləri varidi-xatir olurdu [xatirimizə gəlirdi].

Mürşidi-həqiqimiz [həqiqi yol göstərənimiz] Həzrəti-Peyğəmbərin əmrinə istinadən qızlarımızı əvvəldən təlim və tərbiyyəyə qoysaydıq, mühəqqəqdır [şübhəsizdir] ki, bu gün saheyi-siyasətdə millətimizin hər fərdi bir aslan kəsilərək vətənimizi əcnəbi boyunduruğundan xilas edə-

dilər və o sayədə də ürfanca, qüdrət və sərvətcə yüksələr, sözlərimizi dinlətdirməyə qüvvət kəsb edərdik [qazanardıq].

Nəysə, keçən keçmişdir, istiqbalı [gələcəyi] düşünməlidir. Ataların bir sözü var ki, deyərlər keçmişə peşman olmaqdan sa, gələcəyin qeydinə qalmaq lazımdır.

“Gözəl Bahar”dan sonra “Əsli və Kərəm” operasından bəzi xorlar oxundu. Sonra biri əcnəbilərin, biri milli və dini olmaq üzrə millətimizin ailə həyatındaki tərzi-məişətlərini müşir [bildirən] iki mənəzərə göstərildi ki, bu mənəzərələr doğrusu calibi-heyrət [heyrətamiz] idi.

Birinci mənəzərədə, yəni əcnəbi ailəsində pədən [ata] oturmuş fəvqəladə bir düşüncə ilə qəzetə oxumaqla məşğul, valide [ana] tikiş tikir, çocuq isə dərslərini hazırlamaqla məşğuldur.

İkinci mənəzərədə, yəni müsəlman həyatında pədən xor-xor qəlyanını xoruldadır, külfətin sair əfradı da infialsız [hissiz, duyğusuz] bir nəzəri-laqeydi ilə baxırdı.

Ələlümüm [ümumiyyətlə], oyun qayətlə gözəl keçərək tamaşaçıları məmnun etdi. Şəki müəllimlərinin bu bəbdəki himməti-aliyyətlərini [böyük səylərini] təbrik edərək fəvqəladə bir təşəkkürlə alqışlar və sıx-sıx böylə teatrolar verməklə bu vaxta qədər dünyadan bixəbər bulunan qadınlarımızı ictimaiyyət aləminə öyrətməyə səy etmələrini təmənni edəriz. Cənabi-Haqq müvəffiqiyyətlər ehsan buyursun.

Ağakışızadə Əbdürrəhim

Lənkəranda

Lənkəranda bugünlərdə varid olmuş [gəlmiş] bir nəfər itminanlı zatın [mötəbər şəxsin] dediyinə görə, Lənkəran hökumə-

ti (?) istefa vermişdir. Hökumət əzasından [üzlərindən], daha doğrusu Lənkəran hakimi-mütləqi Arustamov nam [adlı] bir nəfər gizli Bakıya gəlmiş imiş ki, qaçsın. Fəqət polis tərəfindən tövqif [həbs] edilib həbsxanaya salınmışdır. Onun məlumatına görə, Lənkəran əhvalı olduqca fənadır. Adi bir anarşi davam etməkdədir. Anarşidən ən ziyadə mütəzərrir olan [zərər çəkən] yerli islam əhalisidir. Lənkəranlılar Azərbaycandan dəqiqədən-dəqiqəyə nicat gözləməkdədirlər.

Qaçaq Yunisin qətli

Zuvand komissarı təyin olunmuş məşhur Qaçaq Yunis Muğan hökuməti tərəfindən Zuvand mahalına tövcü [tövcü, vergi] yığmaqdan ötrü məmur olub, 12 mart[da] Şevkunovun əsgərləri ilə məa [bərabər] Zuvanda azim oldu [yola düşdü]. 14 mart[da] Əvləzubujan kəndinə varid olurlar [çatırlar].

Yunis əsgərləri rahat edəndən sonra özü əlahiddə bir evdə istirahətə məşğul olur. Yatandan sonra Tuluxanlı kəndindən Baxşı adlı mühafiz əsgərini qaravol çəkməyə əmr edir. Gecə vaxtında həman Baxşı Qaçaq Yunisi yorğan-döşəkdə üç güllə ilə qətlə yetirir. Yunisin qətli xüsusunda işbu səbəb deyilir:

Keçən il Qaçaq Yunis Muğan hökuməti tərəfindən Astara mahalını yandırmağa məmur olub, orada Tuluxanlı kəndini yandırarkən, Baxşının qardaşı da bir neçə nəfərlər ilə qətlə yetirilir. Baxşı qardaşının qisasını və qanının almağının bərsində tədabir edir [tədbirlər görür]. Müddəti keçir. Baxşı gəlib Yunisə xidmətkar olub, bir müddətdən sonra Yunisə canudil ilə xidmət edib mühafiz əsgəri təyin olunur. Baxşı Yunisin inanmış şəxslərin-

dən biri olur ki, sonra fürsət tapıb Yunisi qətlə yetirir.

Qaçaq Yunis öləndən sonra onun dəstəsi başından dağılıb gediblər. Şevkunov əsgərləri də orada davam etməyib şəhərə varid oldular.

Teymur bəy Bayraməlibəyazadə

Ağdaşdan

Ağdaş Qaçqınlarına Yardım Cəmiyyətinin üçüncü iclası martın 28-də saat 2-də açılaraq teatrodan hasil olmuş pulu qaçqınlara nə surətlə sərf olunması xüsusunda rəis tərəfindən məclisə sorğu verildi. Yekrəy olaraq [yekdilliklə] aşağıda göstərilən qərarlar qəbul olundu:

1) Müqəddəmən [əvvəlcədən] hökumət tərəfindən qaçqınların hallarını göstərmək üçün tərtib verilən komissiyanın işləməsi xüsusunda və Ağdaş qaçqınlarının keçirdikləri fəlakətli halları və hökumət tərəfindən lazım olan köməyi höku-mətə ərz və təqdim etmək.

2) Küçələrdə dilənçiliyə məhkum qaçqın qadınların məişəti təmin edilib də küçələrdən çəkdirilməsi.

3) Qaçqınların ən düşgünlərinə teatrodan hasil olmuş pulun iki min manat cəmiyyətin ehtiyat sərmayəsi olaraq çıxdıqdan sonra 5474 manat 50 qəpik para olaraq paylanması və bu xüsusda komissiya olaraq qaçqınlardan Məhəmmədşafi Hacıməhəmmədşad və Nəcəfçulu Nəcəfşad, cəmiyyət tərəfindən Əbdülbaqi Əfəndizadə intixab olundular [seçildilər].

4) Aprel[in] 20-sindən gec olmamaq şərti ilə təkrar teatro vermək və bu xüsusda Ərzaq nazir[i] vəkili Musayev, Cəmiyyət rəisi Qasım Qasımşad, tüccarlarından Həmid Hacıabbasquluzadə və gənc-

lərdən Yusif ağa Aslanov teatro heyəti olaraq intixab olundular.

Məhəmmədrza Əbdizadə

TEATRO VƏ MUSIQI

Üzeyir bəyin şərafinə

Bu gün cümə günü axşam Hökumət Teatrosunda musiqişünas və bəstəkar Üzeyir bəy Hacıbəyli cənablarının şərafinə olmaq üzrə Hacıbəyli Müdiriyyəti tərəfindən Üzeyir bəyin məşhur əsəri olan “Arşın mal alan” operası mütəntən [təntənəli] bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Teatro başlamadan qabaq Üzeyir bəy tərəfindən yeni yazılmış olan “Azərbaycan marşı” səhnədə çalınıb, bir milli marş olmaq üzrə hazirunun hüsn-nəzərinə təqdim ediləcəkdir. Əlavə, oyunun dördüncü pərdəsində rəqslər icra edilib, Üzeyir bəyin genə təzə yazmış olduğu 1) “Azərbaycan” və 2) “Dağıstan” balet rəqslər xüsusi olaraq artist və artistkalar tərəfindən ifa ediləcəkdir.

Diş həkimi M. B. Şternin

Naxoşları hər gün saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 7-yədək qəbul edir. Dişləri ağrısız çəkir. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə.

5735

Doktor Ağahüseyn Kazimov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

5780

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəzi [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Diş həkimi

Varşavadan gəlmiş S. A. Yejevski. Staropoliseyski küçə nömrə 6, Baryatinskinin küncündə, telefon nömrə 54-55. Qəbul edir saat 9-dan 1-ədək, 4-dən 6-yədək. Dişləri ağrısız çəkir, doldurur, qızıl dişlər, ənglər və damaxlar qayırır.

7515

Bakı İstiqrazi-Mütəqabilə Cəmiyyəti İdarəsi

Bununla elan edir ki, martın 23-nə təyin edilmiş növbəti iclas üzvlərin gəlmədiyindən vəqə olmamışdır [baş tutmamışdır]. Ona görə, Cəmiyyətin ikinci növbəti iclası aprelin 6-da saat 10-da Bakı Şəhər İdarəsi zalında vəqə olacaq. Bu iclasda Cəmiyyətin nizamnaməsinin 34-cü maddəsinə görə hər nə qədər üzv gəlmiş olsa, qanuni hesab olunacaqdır. Müzakirə ediləcək məsələlər:

- 1) İdarə və şura məruzəsi;
- 2) Təftiş komissiyası məruzəsi;
- 3) 1918-ci ilin atçotunun [hesabatının] baxılmağı və təsdiqi;
- 4) 1919-cu ilin smetasının baxılmağı və təsdiqi;
- 5) İdarə sədri S. Q. Eyvazovun yerinə təzə sədr intixabı [seçilməsi];
- 6) 1918-ci ildə çıxmış olan idarə müdiri İsmayıl bəy Səfəraliyevin və növbətlə çıxmış Q. B. Ter-Stepanovun yerinə təzə müdirilər intixabı;
- 7) Növbətlə çıxmış şura üzvü A. Əhmədovun yerinə təzə üzv intixabı;
- 8) Təftiş komissiyasına üç üzv və üç namizəd intixabı;
- 9) İclasda qaldırılacaq biləcək məsələlər.

T-83

Bakı “Obşestvenni Sobraniya”sı**[Bakı İctimai Yığıncağı]**

“Starsına”ları şurası bununla üzvlərə elan edir ki, aprelin 10-da saat 7-də üzvlərin ikinci ümumi iclası olacaqdır. İclas 1918, 1919 və 1920-ci illərə məxsus “Starsına” və Təftiş Komissiyasına, 1918-1919-cu illərə məxsus üzvlər intixabı üçün dəvət olunubdur.

Qeyd: “Sobraniya”nın nizamnaməsinin 66-cı maddəsinə görə, iclasa hər nə qədər üzv gəlmiş olsa qanuni hesab olunacaqdır.

T-84

**Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir****QEYD VƏ ŞƏRHLƏR****İnna lillahi və inna ileyhi raciun**

səh. 55. “Mədrəseyi-diniyyə”: Gəncə Ruhani Mədrəsəsi nəzərdə tutulur.

Qismi-rəsmi

səh. 57. “Teymurxan Abbas”: Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamenti sədrinin “Azərbaycan” qəzetinin 10 yanvar 1919-cu il tarixli 84-cü nömrəsində dərc olunan 40 nömrəli əmrnaməsində bu şəxsin adı “Teymurxan Abbasi” kimi göstərilmişdi. (Bax: “Azərbaycan” qəzeti külliyyəti, IV cild, s. 159)

Azərbaycan Məclisi-Məbusanında

səh. 61. “Cəlil bəy Sultanov”: qəzetdə səhvən “Xəlil bəy Sultanov” getmişdir.

səh. 63. “Lvov hökuməti”: Rusiyada Müvəqqəti hökumət dövründə Georgi Yevgenyeviç Lvovun sədrliyində qurulan hökumət (mart-iyul 1917) nəzərdə tutulur.

səh. 65. “1) Qubernatorlara...”: bundan sonrakı maddələr qəzetdə 2-dən başlamaqla nömrələndiyi halda, bu maddə nömrəsiz verilmişdir.

“Balaxanı polismeysterinə...”: qəzetdə “Bakı polismeysterinə” getmişdir.

“Məfkureyi-aliyyəmiş” şeiri (səh. 65)**üçün lüğət:**

dövləti-növizad: yeni yaranmış dövlət
behıştzar: cənnət bağı
lanə: yuva
Şahbazpərvər olmalıdır aşıyanəmiz:
Yuvamızda (vətənimizdə) tərlanlar, şahinlər (igidlər) yetişməlidir.

məali: uca; yüksək

məfkurə: qayə; ideya

əzmi-xüruşan: coşğun əzim; inadlı əzim

dili-əzmkar: əzimli ürək

guş eyləmək: qulaq asmaq

əqvami-kainat: dünya xalqları

amali-zülcəlal: cəlalı, əzəmətli amal

bixovf: qorxusuz

təriq: yol

zail olmaq: yox olmaq, məhv olmaq

hail: maneə, əngəl

şitab etmək: tələsmək; qoşmaq

zadəyi-vətən: vətən övladı

“Çıxsin dilərsə qarşımıza həp məzarımız / Qorxmaz məzardan bu dili-əzmkarımız”: Bu beyt Məhəmməd Hədinin çox sevdiyi və hörmət bəslədiyi türk şairi Əbdülhaq Həmidin “Öylə bir əzm ilə çıxdım ki yola / Qarşıma çıxsa məzarım dönməm” beytini yada salır.

İran işləri

səh. 68. “Cəngəllilər” (yaxud Cəngəlilər) İranda 1915-1920-ci illərdə Qacarlara qarşı partizan hərəkatının (Cəngəlilər hərəkatının) iştirakçıları idilər.

“İngiltərə Hökuməti cəngəldəki Kiçik xan dəstəsini tərki-silah etmək istəmiş...”: Cəngəllilər Gilanın meşələrində (cəngəlliklərində) fəaliyyət göstərirdilər və adlarını da buradan götürmüşdülər.

“İran tarixi-məşrutiyətində...”: “məşrutiyət” konstitusiyalı monarxiya rejimidir; burada İranda Məşrutə inqilabı dövrü (1905-1911) nəzərdə tutulur.

Krımın son günləri

səh. 69. “kadetlər”: Konstitusion-Demokratik Partiya (Kadet Partiyası) üzvləri.

“yeni Kabinənin Xariciyyə naziri Vinaver”: Vinaver yerinə qəzetdə səhvən Dinader getmişdir.

Azərbaycanda

səh. 73. “...Lənkəran hökuməti (?) istefa vermişdir.”: sual işarəsi qəzetdə getmişdir.